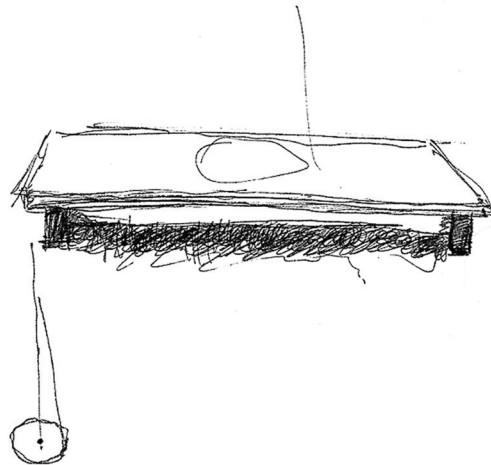

μια συζήτηση για την
ΠΟΙΗΣΗ ΤΩΡΑ

- αυτοκίνητο γραφείο - αυτοκίνητο γραφείο
- αυτοκίνητο γραφείο - αυτοκίνητο γραφείο

Βασίλης Αμανατίδης Ορφέας Απέργης Φοίβη Γιαννίση
Κατερίνα Ηλιοπούλου Παναγιώτης Ιωαννίδης
Γιάννα Μπούκοβα Θοδωρής Χιώτης
επίμετρο: Βασίλης Λαμπρόπουλος

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Η ποίηση ως διαρκές γίνεσθαι

Βασίλης Λαμπρόπουλος

Στο επιλογικό αυτό σημείωμα θα προσπαθήσω να εναρμονίσω χωρίς να εξομοιώσω την πλούσια ποικιλία μερικών βασικών θέσεων που διατύπωσαν οι συνεργάτες του περιοδικού στην τριετή έντυπη συζήτησή τους. Σκοπός μου είναι να αναδείξω ορισμένες θέσεις που θεωρώ ενδιαφέρουσες, επίκαιρες και παραγωγικές. Όπως και οι συνομιλητές, θα κινηθώ στον χώρο της ποιητικής και γενικότερα της αισθητικής.

Ο στοχασμός και ο διάλογος του τόμου κινούνται στο πλαίσιο της προωθημένης παγκόσμιας ποιητικής που εστιάζεται σε θέματα ατομικής και συλλογικής τεχνικής και ταυτότητας, και η οποία εμφανίζεται στα πιο σημαντικά περιοδικά και συνέδρια. Ενδεικτικό είναι το ενδιαφέρον για μια ποίηση που δεν επιμένει αποκλειστικά στην αυτονομία της, αλλά διαχέεται σε πολλούς χώρους και θεσμούς. Καθώς τα παραδοσιακά στεγανά και βάρη καταρρίπτονται σε όλο τον κόσμο, Έλληνες και ξένοι συγγραφείς αισθάνονται περισσότερο ανασφαλείς αλλά και ανεξάρτητοι. Η ποίηση γνωρίζει πρωτοφανή ελευθερία και κυκλοφορία. Το καλλιεργημένο και το συναδελφικό κοινό των συνεργατών του τόμου είναι λοιπόν παγκόσμιο, όπως είναι οι δικές τους αναγνώσεις και μεταφράσεις, και μακάρι να τους συναντά κανείς ολόένα και περισσότερο σε ξένα βιβλιοπωλεία, φεστιβάλ και πανεπιστήμια. Επικοινωνούν πολλαπλά με τη λογοτεχνία άλλων γλωσσών και χωρών, επειδή μοιράζονται την αφετηριακή θέση πως δεν υπάρχει μία και μόνη αφετηρία, αλλά η ποίηση αφορμάται και κυκλοφορεί προς όλες τις κατευθύνσεις του κοινού/δεινού γίνεσθαι.

Η πιο βασική τοποθέτηση που χαρακτηρίζει τη συλλογική ποιητική της ομάδας είναι η δυναμική της άποψη για την ποίηση, την οποία αντιμετωπίζει ως διαρκές γίνεσθαι παρά ως συντελεσμένο είναι. Κατά την άποψη αυτή, η ποίηση δεν είναι υψηλή Τέχνη, μάγευση, ενόραση, απομνημείωση. Δεν ερμηνεύεται σύμφωνα με το παραδοσιακό σχήμα

κατά το οποίο ο ποιητής, υπό την ευεργετική επίδραση των πρόγονων του, αφομοιώνει την παράδοση της τέχνης του και κατορθώνει προνομιακά έργα τα οποία οι αναγνώστες προσλαμβάνουν παθητικά ως κλειστά έργα τέχνης. Εδώ τα πράγματα λειτουργούν και σε μια πολύ διαφορετική σφαίρα. Η ποίηση τεκταίνεται. Συνιστά συμβάν και κίνηση, βρίσκεται, δηλαδή, υπό διαρκή διαμόρφωση και διαπραγμάτευση. Άρα δεν προσφέρει μόνο ένα συγκεκριμένο, συγκροτημένο έργο, αλλά προσκαλεί σε ένα δίκτυο δράσεων, ένα πεδίο πιθανοτήτων ανοιχτό σε επισκέψεις και παρεμβάσεις.

Η διαρκής διαθεσιμότητα της ποίησης, που την κρατά σε κατάσταση ρευστής ποιητικότητας και λειτουργίας, ενισχύεται από την έντονη ερευνητική στάση των συγγραφέων, οι οποίοι πιστεύουν πως η ποίηση είναι «κατεξοχήν ερευνητική στάση μέσα στη γλώσσα» και στο εισαγωγικό σημείωμα τονίζουν: «Θέλουμε ποιητές που σκέφτονται πάνω στην ποίηση, ξεκινώντας από το έργο τέχνης και εκτείνοντας την πράξη της δημιουργίας στις περιοχές του αναστοχασμού και της γνώσης». Όλοι τους παρατηρούν, διερευνούν, επεξεργάζονται και, γενικά, στοχάζονται πάνω σε μια πορεία λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής διαμόρφωσης που κρατά το ενδιαφέρον τους αδιάπτωτο. Για να μείνει το έργο διαθέσιμο σε πολλαπλές προσεγγίσεις και χρήσεις, πρέπει η συγκεκριμένη δημιουργία του να μένει ανοιχτή σε μια διαδικασία όπου τεχνική και θεωρία διαλέγονται αντιστικτικά. Επιχειρείται, λοιπόν, συστηματικά η διατύπωση λόγου μαζί με την αναζήτηση επιχειρημάτων για τη σύγχρονη ποίηση. Εγχειρήματα όπως το δικό τους με κάνουν να ισχυρίζομαι πως η θεωρία της λογοτεχνίας καλλιεργήθηκε στην Ελλάδα για πρώτη φορά συλλογικά (και όχι μεμονωμένα και περιστασιακά) όχι από τη φιλολογία ή την κριτική αλλά από την ποιητική γενιά του 2000 στην οποία ανήκουν και οι συγγραφείς του βιβλίου.

Όπως αντιμετωπίζουν την ποίηση ως διαδικασία η οποία δεν απολιθώνεται σε μονοσήμαντα και εύχρηστα ποιήματα, έτσι βλέπουν και την προσωπική ταυτότητα ως διάπλαση που δεν χωράει ποτέ σε καλούπια. Ο εαυτός του ποιητή δεν είναι πηγή ή προορισμός του, οντότητα ή ολότητα. Είναι πειραματική τοποθέτηση στον χωροχρόνο, αφού, όπως ο ποιητής κάνει ποίηση, έτσι και η ποίηση ταυτόχρονα τον κάνει ποιητή.

Παρακινούν ο ένας τον άλλον σε ατέρμονη ανέλιξη. Λίγες λέξεις, ομοιοκαταληξίες, στροφές αργότερα, το άτομο που άρχισε να γράφει έχει επίσης αρχίσει να αλλάζει. Η τοποθέτηση αυτή είναι συντονισμένη με τη θεώρηση του εαυτού που επικρατεί διεθνώς στις πιο προχωρημένες καλλιτεχνικές και αισθητικές τάσεις.

Αυτή η θεμελιώδης λειτουργία φαίνεται καθαρά στην πιο νεωτεριστική δράση της ομάδας, που είναι η περφόρμανς. Για πρώτη φορά στην Ελλάδα μια ολόκληρη ομάδα συγγραφέων, συνεργατών και φίλων τους *κάνουν* διαδραστικά και δραματικά, ατομικά και συλλογικά ποίηση. Έχοντας ξεπεράσει την παραδοσιακή ανάγνωση του συγγραφέα και απαγγελία του ηθοποιού, επιδίδονται σε μια σωματική ποιητική δημιουργία. Κάθε ποιητική περφόρμανς συνιστά ένα ανεπανάληπτο έργο, όπως είναι η απόδοση μιας παρτιτούρας. Είναι ενδεικτικό ότι όλοι οι ποιητές αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα στη μουσική αυτή συγγένεια. Επιτελώντας, λοιπόν, δημόσια την ποίησή τους, έχουν την ευκαιρία να την ξαναφτιάξουν, να δοκιμάσουν εναλλακτικές τεχνικές και να πειραματιστούν με καινούργιες φόρμες, επεκτείνοντας τη σπουδή του ποιητικού φαινομένου σε νέα δίκτυα και πεδία.

Η δυναμική αισθητική που τοποθετεί ποιείν, ποίηση, ποίημα και ποιητή σε δίκτυα σχέσεων και τα αφήνει διαθέσιμα σε πεδία διαπραγμάτευσης, κάνει μία ακόμα πιο τολμηρή υπόθεση εργασίας. Το ποιητικό ποιείν δεν λειτουργεί αυτεξούσια απέναντι σε προγόνους, επιγόνους, αναγνώστες, κριτικούς, φιλόλογους, ανθολόγους, θεωρητικούς κ.ά., αλλά εμπεριέχει εν δυνάμει και το δικό τους έργο. Οι στίχοι δεν ακινητούν αμετάβλητοι, τυπωμένοι σε μια σελίδα, περιμένοντας να προκαλέσουν συγκινήσεις και επιδράσεις. Επειδή βρίσκονται οι ίδιοι σε εξέλιξη, όχι μόνο προσκαλούν αλλά και προκαταλαμβάνουν πολλά είδη κοινού, από το απλό μέχρι το πιο ειδικό.

Με το ίδιο πνεύμα εσωτερικής ανακατανομής και αναδιάρθρωσης, η ποίηση συνομιλεί με πολλές τέχνες, και όχι μόνο με τις εικαστικές, όπως συνέβαινε έως πρόσφατα. Συνδιαλέγεται ισότιμα μαζί τους, αντί να ζητάει ναρκισσιστικά και αυταρχικά από τη ζωγραφική και τη μουσική να την υπηρετήσουν, εικονογραφώντας την και διαδίδοντάς την στο ευρύ κοινό. Η αναπαραστατική συνεισφορά της ζωγραφικής, όπως

κι εκείνη της απαγγελίας και της μελοποίησης, που διατείνονταν πως έμεναν πιστές στην υποτιθέμενη ουσία της ποίησης, έχουν ξεπεραστεί. Νομίζω πως η καινούργια αισθητική βλέπει τη μουσική, με τον αυτοσχεδιαστικό, θεατρικό, συνεργατικό της χαρακτήρα, ως τη συγγενέστερη τέχνη, η οποία πλέον συνυπάρχει με το ποιητικό γίνεσθαι, αφού και αυτή πραγματώνεται μόνο ως μοναδική περφόρμανς.

Συνοπτικά, θα έλεγα πως στο βιβλίο ακμάζει μια πολυρυθμία φωνών, εαυτών, τεχνοτροπιών, απόψεων, δράσεων κ.λπ. Στην περίπτωση αυτή λειτουργεί μια συντροφιά δημιουργών και όχι σχολή, μια συλλογικότητα με εκλεκτικές συγγένειες, παρ' όλες τις αισθητικές αποκλίσεις, και όχι ομάδα, μια γενιά βιβλιογραφική/εκδοτική και όχι ηλικιακή/χρονολογική, όπου καλλιεργείται το αστάθμητο και ενθαρρύνεται το απρόβλεπτο. Πρόκειται για πλατφόρμα λογοτεχνικής δραστηριότητας που καλύπτει όλα τα στάδια κυκλοφορίας ποιητικού λόγου, από την παραγωγή ως την κατανάλωση, καθώς και τον διάλογό του με άλλες τέχνες, την κριτική και τη φιλοσοφία.

Από τα μέλη της ομάδας απουσιάζει μια δημόσια ιδιότητα, εκείνη του κριτικού-φιλόλογου-στοχαστή. Αν κάποτε ελληνικά περιοδικά περιλάμβαναν στην επιτροπή ή ομάδα τους μη λογοτέχνες, όπως ο Καραντώνης, ο Θρύλος, ο Σπανδωνίδης, ο Χατζίνης, η Αναγνωστάκη, ο Λαμπρίδης, ο Αργυρίου, η Κοσσέρη, ο Παπαγιώργης και ο Ζήρας, ένας τέτοιος αποκλειστικός κριτικός εδώ δεν υπάρχει. Μπορεί να είναι συγκυρία, αλλά πιο πιθανή εξήγηση είναι η ανεπάρκεια της κριτικής και της φιλολογίας να ανταποκριθούν στην ποιητική και στοχαστική πρόκληση της ποίησης του 2000, καθώς παραμένουν θλιβερά προσκολλημένες στην πρώτη μεταπολεμική γενιά (Βαλαωρίτης, Πατρίκιος, Δημουλά, Χριστιανόπουλος). Είναι εντυπωσιακό πως στον εκτεταμένο και πλούσιο διάλογο περί ποίησης αυτού του τόμου κανείς συνεργάτης δεν αναφέρεται θετικά σε έστω μία κριτική ενός ή πολλών βιβλίων. Είναι, βέβαια, αυτό το κενό που καλύπτει η ομάδα του περιοδικού, γράφοντας και παραγγέλλοντας κριτικές από ποιητές, οι οποίοι με οξυδέρκεια αναλύουν συγκεκριμένα κείμενα ή μείζονες σύγχρονες τάσεις.

Η σημερινή ποίηση γνωρίζει πως η δημόσια θέση της είναι περιθωριακή, αφού δεν χρησιμεύει σαν καθρέφτης ή παιδαγωγός στην

κοινωνία, και πως η δημοσιογραφία την αγνοεί, ενώ η επίσημη κριτική την παραμελεί, όντας προσκολλημένη σε παλαιότερες γενιές. Γνωρίζει επίσης πως λειτουργεί σε εποχή πανσπερμίας, διάχυσης, κερματισμού, λιτότητας και ανασφάλειας. Όμως, αν και συχνά διακατέχεται από μοναξιά, απογοήτευση και αυτό που αποκαλώ «αριστερή μελαγχολία», δεν αισθάνεται ηττημένη, επειδή πιστεύει ότι, όπως γράφει η εισαγωγή, «όποιος νοσταλγεί μια φαντασιακή παρελθούσα αίσθηση τάξης αλλά και εκείνος που χοροπηδάει ενθουσιασμένος πάνω στα ερείπια θα έχει χάσει την ευκαιρία να ζήσει την περιπέτεια της εποχής του». Αντλεί αυτοπεποίθηση από το είδος γνώσης που καλλιεργεί, γνώσης χωρίς εγγυημένες απαντήσεις, αλλά με ερεθίσματα και προκλήσεις, γνώση όχι επίκαιρη αλλά βαθιά ιστορική, όχι άμεσα πολιτική αλλά πλατιά πολιτικοποιημένη.

Αν και δεν είμαι συγγραφέας (και έφυγα από την Ελλάδα πριν από σχεδόν σαράντα χρόνια), σε όλη μου την ενήλικη ζωή συναναστρέφομαι ποιητές από διαδοχικές ποιητικές (κι όχι αναγκαστικά ηλικιακές) γενιές: αφού πρόλαβα να γνωρίσω τον Ελύτη, τον Ρίτσο και την Αξιώτη (γενιά του '30), συναναστράφηκα την Βακαλό, τον Δούκαρη και τον Βαλαωρίτη (γενιά του '50), τον Λυκιαρδόπουλο, την Δαράκη και τον Ελευθερίου (γενιά του '60), την Ρουκ, τον Καλοκύρη και τον Χουλιάρα (γενιά του '70), τον Γουργουρή, τον Βλαβιανό και την Αρσενίου (γενιά του '80) και πρόσφατα ευτύχησα να γνωριστώ με μέλη της γενιάς του 2000. Η δουλειά του ποιητή πάντα με ενδιέφερε έντονα και χαϊρόμουν κάθε περίπτωση όπου μπορούσα να τη συζητήσω με τον δημιουργό. Έτσι το θεώρησα και τιμή μου και ευκαιρία δημοσίου διαλόγου όταν οι εξαίρετοι... φαρμακοποιοί της ποιήσεως μου πρότειναν να γράψω λίγες επιλογικές σκέψεις γι' αυτό το βιβλίο που συνοψίζει την ατομική και συλλογική ποιητική τους. Τους ευχαριστώ και τους εύχομαι πολλές παρόμοιες πρωτοβουλίες και επιτυχίες.

μια συζήτηση για την
ΠΟΙΗΣΗ ΤΩΡΑ

Επτά ποιητές και ποιήτριες θέτουν στον εαυτό τους εννιά ερωτήσεις που ζητάνε επείγοντως απάντηση.

Γιατί μια συζήτηση για την ποίηση τώρα;

Γιατί η συζήτηση για την ποίηση δεν σταματά ποτέ. Κάθε γενιά ποιητών έχει την ανάγκη, αλλά και την υποχρέωση, να συνεχίζει τον διάλογο περί ποιητικής, ανανεώνοντάς τον με τη δική της βιωμένη αναζήτηση.

Η συζήτηση στο παρόν βιβλίο εξετάζει τη σχέση της ποίησης με τον δημόσιο χώρο, τα ζητήματα της καλλιτεχνικής μορφής και των αισθητικών κριτηρίων, τη σχέση με τους προγόνους, τη διαχείριση του εαυτού, την ποίηση ως γνώση, την προφορικότητα και τη σωματικότητα, με αναφορές στο ιστορικό πλαίσιο, στις κοινωνικές συνθήκες, στη σύγχρονη φιλοσοφία και θεωρία και στη σχέση της ποίησης με άλλες τέχνες.

